BOFIT-blogi

Pakotteet ovat kuin monimutkainen strategiapeli – ja me pelaamme pääsääntöisesti hyvin

Venäjän talous | 04.09.2024 | Laura Solanko

KIRJOITTAJA

Laura Solanko
Vanhempi neuvonantaja

Euroopan unioni, Yhdysvallat ja monet muut maat ovat tällä vuosisadalla vastanneet Venäjän enenevässä määrin aggressiivisiin toimiin voimistamalla myös omia vastatoimiaan. Vaikka hyökkäys Georgiaan 2008 sai aikaan lähinnä jyrkkäsanaisia lausuntoja, Krimin miehitys ja sotatoimet Itä-Ukrainassa 2014 johtivat selkeisiin diplomaattisiin ja taloudellisiin vastatoimiin.

Euroopan unioni, Yhdysvallat ja monet muut maat ovat tällä vuosisadalla vastanneet Venäjän enenevässä määrin aggressiivisiin toimiin voimistamalla myös omia vastatoimiaan. Vaikka hyökkäys Georgiaan 2008 sai aikaan lähinnä jyrkkäsanaisia lausuntoja, Krimin miehitys ja sotatoimet Itä-Ukrainassa 2014 johtivat selkeisiin diplomaattisiin ja taloudellisiin vastatoimiin. Laajamittainen hyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022 johti nopeasti poikkeuksellisen laajoihin Venäjän-vastaisiin pakotteisiin. Jo kymmenen vuoden ajan EU-maat ovat onnistuneet jatkamaan vanhoja pakotteita ja ottamaan käyttöön uusia rajoituksia taloustoimille venäläisten tahojen kanssa. Aggressiivinen alueellinen suurvalta EU:n rajoilla nähdään yhä selkeämmin uhkana paitsi rajanaapureilleen, mutta myös koko eurooppalaiselle järjestykselle.

Venäjän kokoista taloutta vastaan asetetut pakotteet ovat väistämättä alati muuttuva peli. Pakotteista päätettäessä tiedetään, että Venäjä pyrkii kaikin tavoin niitä kiertämään. Mutta jokainen Venäjän kehittämä uusi kiertoreitti ja uusi välikäsi on aiempaa vaikeampi järjestää ja aiempaa kalliimpi. Kuten hyvässä strategiapelissä ikään, vastustajan liikkeitä tarkkaillaan ja niiden perusteella muokataan, laajennetaan ja kiristetään omia pakotetoimia. Siksi myös kesäkuussa julkistetussa EU:n tuoreimmassa pakotepaketissa on sekä aidosti uusia toimia että aiemmin tehtyjen päätösten täsmennyksiä ja laajennuksia. Järjestyksessään 14. pakotepaketissa mm.

kielletään venäläisen nesteytetyn maakaasun (LNG) tuonti terminaaleihin, jotka eivät ole yhteydessä maakaasuverkkoon (koskee Suomea ja Ruotsia). Lisäksi kielletään LNG:n vienti kolmansiin maihin ja mm. tiukennetaan öljyn hintakattomekanismin kiertämistä estäviä pakotteita (BOFIT Viikkokatsaus 27/2024).

Lautapeleissä lähtötilanne on yleensä jokseenkin tasavahva, mutta tässä pelissä läntisten teollisuusmaiden käsissä on selvästi paremmat kortit. Venäjä joutuu jokaisen uuden pakotekierroksen seurauksena sopeutumaan ja muuttamaan aiempia kauppatapojaan. Jos Venäjän ulkomaankaupan maksut aiemmin kulkivat yhden välikäden kautta, nyt ketjuun on otettava lukuisia uusia, kenties entistä ahnaampia, välittäjiä. Varsinaisia Venäjän vastatoimia, joiden tarkoituksena olisi horjuttaa EU-maiden tai Yhdysvaltojen taloutta, ei olla nähty eikä tultane näkemäänkään. Venäjän taloudelliset resurssit ja rooli maailmankaupassa ovat EU-maihin verrattuna kovin pienet – koko läntisestä koalitiosta puhumattakaan. Sen sijaan läntisten maiden on mahdollista pitää osa korteistaan piilossa ja ottaa uusia pakotetoimia käyttöön vain harkiten. Näin Venäjä joutuu olemaan jatkuvasti varuillaan.

Silti on vaarallista ajatella, että pakotteet olisivat riittävä työväline Ukrainan tukemiseksi. Edes laajasti ja kansainvälisesti toimeenpannut pakotteet eivät kovin helposti murenna itsevaltaista hallintoa. Jopa Iran ja Pohjois-Koreakin porskuttavat yhä. Pakotteet nostavat sodan kustannuksia Venäjän kansantaloudelle, ja lisäksi ne lähettävät tärkeän viestin lännen yhtenäisyydestä ja toimintakyvystä. Meilläkin on paljon pelissä. Oma etumme on, että Venäjän hyökkäyssota päättyy Ukrainan kannalta siedettävästi. Tämän saavuttaminen ei pelkillä talouspakotteilla onnistuu.

Siksi sodan lopputuloksen kannalta Ukrainan tukeminen rahallisesti ja aseellisesti on keskeistä. Tässäkin pelissä länsimaiden asema on hyvä. Jos kuvitellaan, että Venäjän valtion suorat ja epäsuorat sotilasmenot olisivat yläkanttiin arvioiden 10 % BKT:sta (SIPRI:n arvion mukaan ne olivat 5,9 % vuonna 2023[1], Venäjän sotilasmenot vastaisivat vain noin yhtä prosenttia EU-maiden yhteenlasketusta bruttokansantuotteesta. Taloudellisten resurssien riittävyydestä tuki ei ole kiinni, ja tukea on todellakin annettu. Kielin maailmantalouden instituutin tietokannan mukaan EU-maat ovat tukeneet Ukrainaa yhteensä 110 mrd. eurolla ja Yhdysvallat 75 miljardilla kesäkuun loppuun mennessä. Noin 100 mrd. euron arvoisista tukipaketeista on jo tehty päätökset[2]. Yhdysvallat on suurempi aseavun antajana, EU-maat taas suoran rahallisen tuen antajina. Molemmat ovat äärimmäisen tärkeitä Ukrainan puolustustaistelulle. Ukrainan ohjelma Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa tarjoaa tärkeät puitteet talouden hoitamiselle vaikeissa oloissa.

Pakotepelin pelaajana EU oli Krimin miehityksen aikaan melko kokematon ja kovin hajanainen. Hajanainen EU on yhä. Jokainen päätös vaatii 27 maan yksimielisyyttä, minkä lisäksi päätösten

toimeenpano ja valvonta on täysin jäsenmaiden vastuulla. EU-mailta puuttuu Yhdysvaltojen OFAC:n (Office of Foreign Assets Control) kaltainen yhteinen pakoteviranomainen. Tämä rakenne huomioon ottaen olemme onnistuneet pelaamaan erittäin hyvin. Osa Krimiin liittyvistä pakotteista on voimassa vain kuusi kuukautta kerrallaan, ja joka ikinen kerta niiden jatkamisesta on yksimielisesti päätetty. Jokainen uusi pakotekierros on kaikille aiempaa vaikeampi, koska helpoimmat peliliikkeet on tehty ensin. Silti EU:ssa on päästy yhteisymmärrykseen 28 kuukauden aikana jo yhteensä 14 pakotepaketista. Vaikka aina voi parantaa, tätä on syytä pitää hyvänä saavutuksena. Uutisoinnissa usein korostuu pakotepäätöksiin jääneet puutteet, mutta toisinaan voisimme muistuttaa itsellemmekin, kuka pakotepeliä vie.

Kuvio 1.

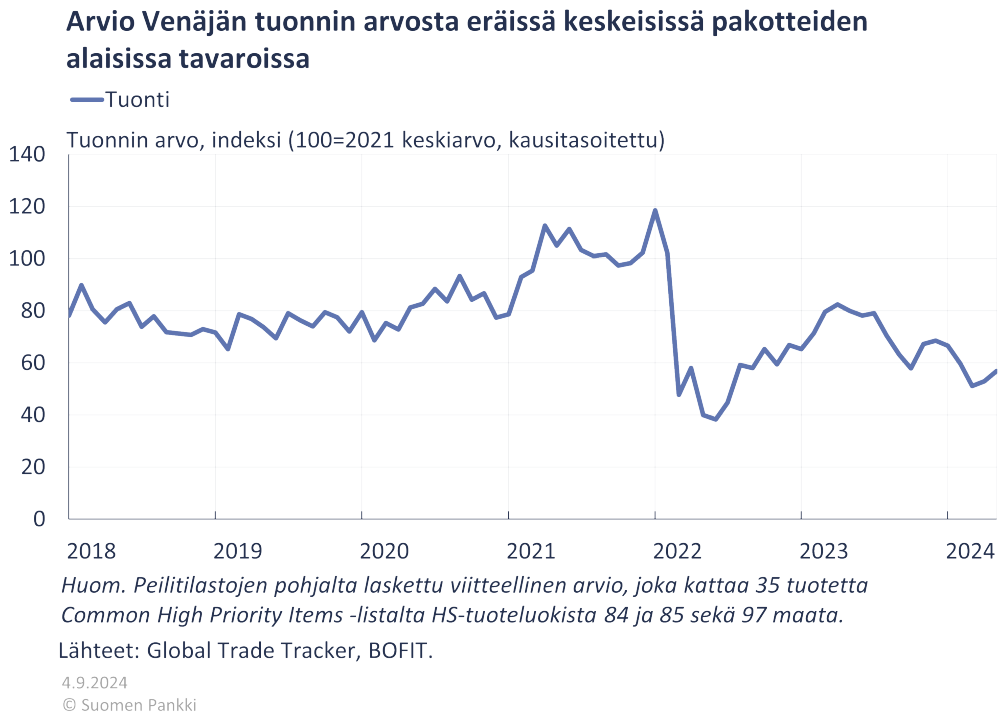

Pakotteiden seurauksena Venäjän tuonti keskeisissä pakotetavaroissa on noin puolet pienempää kuin ennen täysimittaista hyökkäystä. Tuonnin dollarimääräinen arvo ei huomioi hintojen nousua, mikä voi keskeisissä pakotetavaroissa olla merkittävää.

Asiasanat

BOFIT, pakotteet, talouspakotteet, Venäjä